

SINGENDE KIRCHE 50 (2003), NR 1–4; 51 (2004), NR 1–4

Po kilkuletniej przerwie powracamy do omawiania zawartości „Singende Kirche” — austriackiego kwartalnika wydawanego przez *Allgemeiner Cäcilienverband für Österreich*, który należy niewątpliwie do najbardziej interesujących popularno-naukowych periodyków poświęconych szeroko rozumianej muzyce kościelnej. Na szczególne podkreślenie zasługuje bogata i różnorodna tematyka prezentowanych w nim tekstów, a także umiejętne połączenie muzykologiczno-historycznych analiz z aktualną problematyką liturgiczno-muzyczną, uzupełnioną dodatkowo licznymi recenzjami nowości wydawniczych (książkowych i płytowych) oraz coraz obszerniejszą

częścią informacyjną (*Nachrichten – Personalien, Berichte aus dem In- und Ausland* oraz *Zur Information*). Warto tu przypomnieć, że w każdym numerze zamieszczany jest szczegółowy (z podaniem numeru odpowiedniego śpiewnika) wykaz pieśni na poszczególne niedziele i uroczystości danego kwartału (*Liedplan* opracowany przez Renate Nika), a także równie szczegółowe *Kalendarium* prezentacji religijnych dzieł muzycznych mających miejsce w kościołach Wiednia i innych większych miast austriackich (także katedr w Monachium, Passawie, Pradze i Brnie) w ramach liturgii (*Musik im Gottesdienst*), koncertów kościelnych (*Kirchen-Konzerte*) oraz audycji radiowych (*Kirchenmusik im Rundfunk*). Cenne dopełnienie całości stanowią syntetyczne omówienia kościelnego życia muzycznego w poszczególnych austriackich diecezjach (*Aus den Diözesen*), a także krótkie notki (wraz z podaniem dyspozycji) o nowych i odrestaurowanych organach (*Neue Orgeln und Orgel-Restaurierungen*). Poszczególne numery każdego rocznika posiadają numerację ciągłą.

Nadrabianie zaległości rozpoczynamy od jubileuszowego – pięćdziesiątego rocznika 2003. Każdy z numerów rozpoczyna się teologiczno-liturgicznym rozważaniem ks. prał. Maximiliana Fürnsinna (*Der Raum* — s. 4; *Das Kleid* — s. 66; *Die Zeit* — s. 213–214; *Das Wort* — s. 268). Wspólne dla wszystkich numerów jest również obszernie opracowanie Ludwiga Lussera na temat twórczości organowej Michaela Radulescu (ur. 1943 w Bukareszcie) — działającego we Wiedniu organisty-wirtuoza, kompozytora, pedagoga i dyrygenta, wychowanka konserwatorium w Bukareszcie, *Sommerakademie Mozarteum* w Salzburgu oraz wiedeńskiej *Musikakademie*, od 1968 r. profesora tamtejszej *Hochschule für Musik und darstellende Kunst* (*Michael Radulescu Werke für Orgel-Solo; Singstimme und Orgel*, s. 12–14, 94–98, 216–221, 286–291).

Obok wymienionych wyżej tekstów w numerze pierwszym omawianego rocznika na szczególną uwagę zasługują rozważania na temat przygotowywanego nowego wydania modlitewnika i śpiewnika dla krajów niemieckojęzycznych — *Gemeinsamen Gebet- und Gesangbuch* (GGB), który miałby zastąpić wzorcowy dotychczas *Gotteslob* (*Auf dem Weg zu einem neuen Gebet- und Gesangbuch*, s. 5–7). Autorem tego opracowania, zawierającego sprawozdanie z dotychczasowej realizacji projektu (rozpoczętego w 2002 r.) wraz z jego najważniejszymi wytycznymi (m.in. co do kryteriów zawartości) jest prof. dr. Franz Karl Prassl — jeden ze współprzewodniczących komisji liturgiczno-muzycznej z ramienia austriackiej konferencji biskupów (drugim jest prof. dr. Rudolf Pacik), a zarazem aktualny prezes *Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie*.

Pozostałe artykuły tego numeru to:

— krótkie przypomnienie życia i działalności o. Georga von Pasterwiz OSB — XVIII-wiecznego kompozytora (prawie 500 utworów, w większości religijnych), uczonego i pedagoga, długoletniego kapelmistrza słynnego opactwa benedyktyńskiego w Kremsmünster, z okazji 200. rocznicy śmierci (Heinz-Walter Schmitz, *200. Todesjahr von Georg von Pasterwiz [1730–1803]*, s. 8);

- opis dziejów pochodzących z 1958 r. organów lekcyjnych (*Unterrichtsorgel*) Zakładu Muzyki Kościelnej (Abteilung Kirchenmusik) Wiedeńskiej Akademii Muzycznej (Herbert Rotter, *Eine „Heiller-Orgel” in der Pfarrkirche St. Josef-Sandleiten in Wien*, s. 9–11);
- wykład na temat znaczenia i estetycznego wyrazu dzwonów kościelnych (Harald R. Ehrl, *Vom Zeichen zur Wirklichkeit — Die SinnBeDeutung der Glocke [im Katholischen]*, s. 15–16).

W nr 2 omawianego rocznika uwagę zwraca charakterystyka instrumentów najślawniejszego w dziejach organmistrza — Gottfrieda Silbermanna (1683–1753), wraz z listą zbudowanych przez niego opusów (Wolfgang Kreuzhuber, *Gottfried Silbermann zum 250. Todestag*, s. 67–71). Pozostałe artykuły związane są z zapoczątkowaną w poprzednim numerze tematyką pieśni kościelnej, w związku z przygotowaniami nowego śpiewnika liturgicznego. Obok tekstów ukazujących przemiany do tychczas obowiązującego *Gotteslob* (o. Urban Stillhard OSB, *Unsere singenden gemeinden. Erfahrungen mit dem „Gotteslob”*, s. 72–73; F.K. Prassl, *Die Diözesananhänge des Gotteslob 1975 und ihre Erweiterungen bis 2003*, s. 77–93) znajdujemy tu interesujące omówienie powstawania nowego śpiewnika liturgicznego w języku słowackim (Juraj Lexmann CSC, *Vorbereitung des neuen slowakischen Liturgischen Gesangbuches*, s. 73–76).

Trzeci numer jubileuszowego rocznika „Singende Kirche” rozpoczynają życzenia i podziękowania bpa dr. Egon Kappelari — ordynariusza diecezji Graz–Seckau i przewodniczącego komisji liturgicznej Episkopatu Austrii oraz prof. Waltera Sengstschmida — prezydenta austriackiej komisji ds. muzyki kościelnej (a zarazem członek zespołu redakcyjnego „Singende Kirche”) i Karla Dornegera — głównego redaktora omawianego periodyku. Zasadnicza część tego numeru związana jest z kolejnym jubileuszem: 25-leciem *Österreichische Kirchenmusikkommission (Allgemeiner Cäcilienverband für Österreich)*. Z tą właśnie tematyką związane są następujące opracowania:

- W. Sengstschmid, *Von der „Arbeitsgemeinschaft der Österreichischen Diözesankommissionen für Kirchenmusik” zur „Österreichische Kirchenmusikkommission (Allgemeiner Cäcilienverband für Österreich)”* (s. 152);
- F.K. Prassl, *Kirchenmusikausbildung an den österreichischen Musikuniversitäten* (s. 153–154);
- W. Kreuzhuber, *25 Jahre Orgelbau in Österreich* (s. 154–160);
- Armin Kircher, *Die österreichische Werkwoche für Kirchenmusik 1978–2003* (s. 160–167);
- F.K. Prassl, *Dornröschen und die sieben Zwerge, oder: Gregorianische Choral in Österreich* (s. 168–169);
- W. Sengstschmid, *Zeit der Umbrüche. Wien — die Kirchenmusik in den letzten 25 Jahren — einige markante Daten* (s. 170–172);
- Franz Graf, *25 Jahre Kirchenmusik in der Diözese Eisenstadt* (s. 173–175);
- Walter Graf, Franz Reithner, *25 Jahre Kirchenmusik in der Diözese St. Pölten* (s. 175–178);

- Josef Habringer, *Kommt herbei, singt dem Herrn. 25 Jahre Arbeit im Kirchenmusikreferat der Diözese Linz* (s. 178–180);
- A. Kircher, *25 Jahre Kirchenmusik in der Erzdiözese Salzburg* (s. 181–185);
- Raimund Runggaldier, *25 Jahre Kirchenmusik in der Diözese Innsbruck* (s. 185–188);
- Joachim Pfefferkorn, Alwin Hagen, Bernhard Loss, *25 Jahre Kirchenmusik in der Diözese Feldkirch* (s. 188–193);
- Johann Trummer, *Kirchenmusik in der Diözese Graz–Seckau. Ein Rückblick auf die letzten 25 Jahre (1978–2003)* (s. 194–198);
- Christoph Mühlthaler, *25 Jahre Kirchenmusik in der Diözese Gurk* (s. 198–204);
- o. Urban Stillhard, *25 Jahre Kirchenmusik in der Diözese Bozen–Brixen 1978–2003* (s. 204–212).

Ostatni numer rocznika 2003 (nr 4) zdominowała tematyka kościelnego prawodawstwa liturgiczno-muzycznego, w związku z 50-leciem soborowej Konstytucji o liturgii (Eckhard Jaschinski, *Nachwirkungen des Kirchenmusikkapitels der Liturgiekonstitution „Sacrosanctum Concilium”*, s. 269–270) oraz 100-leciem motu proprio papieża św. Piusa X (R. Pacik, *Das Motu proprio „Tra le sollecitudini” [1903] und seine Vorläufer in Italien*, s. 271–276).

Okragłe rocznice stały się również okazją do przypomnienia sylwetek austriackich muzyków kościelnych różnych epok: Vinzenza Gollera (1873–1953), Josefa Grubera (1855–1933) oraz Johanna Pretzenbergera (1897–1973). Tym zasłużonym dla rozwoju religijnej kultury muzycznej postaciom poświęcone są następujące artykuły:

- A. Kircher, *Vinzenz Goller — zum 50. Todestag* (s. 277–281);
- Franz Haselböck, *Josef Gruber (1855–1933) zum Gedenken* (s. 282–284);
- W. Graf, *Johann Pretzenberger zum Gedenken* (s. 284–285).

Tematyka kościelnego prawodawstwa liturgiczno-muzycznego obecna jest też w kolejnym roczniku „Singende Kirche” (2004). Zostaje już wprowadzona w artykule wstępnym Gottfrieda Pintera, który z perspektywy minionego 40-lecia podsumowuje najważniejsze postulaty konstytucji liturgicznej Soboru Watykańskiego II, wskazując zarówno na osiągnięcia, jak i nie do końca zrealizowane zalecenia Ojców Kościoła (*40 Jahre Liturgiekonstitution — Erreichtes und Offenes*, s. 2–3). Kontynuacja tej tematyki obecna jest także w rozważaniach F.K. Prassla (*Rückschau und Ausblick. Das Handschreiben Papst Johannes Paul II. zum 100-jährigen Jubiläum des Motu proprio zur Kirchenmusik Pius X. 1903*, s. 13–15). Stanowią one stosunkowo obszerny i godny polecenia wprowadzenie do listu papieża Jana Pawła II opublikowanego w związku ze 100-leciem motu proprio św. Piusa X, który został tu zamieszczony w pełnej wersji niemieckojęzycznej (s. 16–19).

Obecne w każdym prawie numerze prezentacje sylwetek zasłużonych dla religijnej kultury muzycznej postaci w związku z przypadającymi rocznicami urodzin bądź śmierci reprezentuje artykuł A. Kirchera poświęcony twórczości ciągle odkrywanego (m.in. poprzez liczne w ostatnich latach nowe nagrania CD) H.I.F. Bibera —

pochodzącego z Czech słynnego skrzypka zespołu abpa Karla von Lichtestein w Ołomuńcu i Kromieryżu oraz kapelmistrza katedry w Salzburgu (*Heinrich Ignaz Franz Biber (1644–1704). Komponist und Geigenvirtuose am Höhepunkt barocker Kirchenmusik in Salzburg*, s. 4–12). Obok omówienia życia i działalności kompozytora oraz syntetycznych analiz najważniejszych jego dzieł cenne jest zestawienie wszystkich utworów religijnych, z podaniem odpowiedniej sygnatury katalogu sporządzonego przez Th.E. Chafe, tonacji, roku powstania, obsady, a także współczesnych edycji i nagrań. Ze środowiskiem kościelnym Salzburga związane są także rozważania Helgi Scholz-Michelitsch dotyczące tamtejszej tradycji muzyki pasyjnej (*Die Loferer Passion*, s. 28–30).

Pozostałe artykuły tego bogatego treściowo numeru dotyczą problematyki organowej (J. Trummer, *Die Zukunft der Orgel im Gottesdienst*, s. 20–22) oraz liturgii godzin (Heinz-Walter Schmitz, *Modelle zur modalen Ordnung des Stundengebets*, s. 31–32). Ponadto znajdujemy tu interesujące wspomnienia Wolfganga Reisingera związane z jego pobytem i pracą w charakterze muzyka kościelnego w USA (*Zwei Jahre als Kirchenmusiker in Amerika*, s. 23–25).

Tematyka liturgiczna kontynuowana jest w kolejnym numerze rocznika 2004 (nr 2). Wspomniany wyżej G. Pinter, autor artykułów wstępnych, przybliży teologiczne znaczenie rozpoczynającej liturgię Mszy św. procesji na Wejście oraz rytu poświęcenia wody – *Asperges* (*Ein Plädoyer für Zeichen und Gesten im Gottesdienst*, s. 82–83). W tym nurcie rozważań mieszczą się także związane artykuły R. Pacika o psalmie responsoryjnym (*Eine andere Funktion. Können (Psalm-)Lieder den Antwortpsalm der Messfeier ersetzen?*, s. 88), F.K. Prassla o repertuarze *Gotteslob* (*Ergebnisse der Umfrage zum Stammteil des „Gotteslob“*, s. 94–96) oraz Ludwiga Ruckdeschela o liturgicznej grze organowej (*Liturgisches Orgelspiel. Improvisation als Chance — Gedanken zu Inspirationsquellen liturgischer Orgelimprovisation*, s. 100–101).

Problematykę historyczną podejmuje Erich Wolfgang Partsch w artykule poświęconym pielęgnowaniu muzyki religijnej w kościele farnym w Steyer w XIX stuleciu (*„Die Kirchenmusik ist vortrefflich besetzt...“ Zur Musikpflege in der Steyrer Stadtpfarrkirche zur Zeit des Biedermeier*, s. 84–87). Ponadto Norbert Lohfink przedstawia wyczerpującą analizę teologiczno-liturgiczną hymnu *Pange Lingua* (*Das „Pange Lingua“ im „Gotteslob“*, s. 89–93), natomiast Erich Benedikt omawia retoryczne znaczenie *immaginatio crucis* w twórczości mszalnej F. Schuberta, ilustrując swoje interesujące wywody licznymi przykładami nutowymi (*Die Kreuzsymbolik in Schuberts Messen*, s. 97–99).

W odróżnieniu do omówionego wyżej numeru, kolejny zeszyt „Singende Kirche” (2004, nr 3), obok wstępnego tekstu G. Pintera, poświęconego tym razem święceniu ziół i religijnym zwyczajom związanym z uroczystością Wniebowzięcia NMP (*„In Dir, Gnadenvolle, freut sich die gesamte Schöpfung...“*, s. 156), zawiera jedynie trzy artykuły. Pierwszy, to krótkie omówienie organów W. Walckera zbudowanych w 1962 r. dla kaplicy zamkowej we Wiedniu (Wolfgang Guhschwald, *Hofburgorgel im*

Wienerwalddom, s. 157). Z tematyką instrumentologiczną związany jest również interesujący szkic Ericha Benedikta (*Orgelklaviere aus fünf Jahrhunderten. Vom Claviorganum zum Harmoniumflügel*, s. 166–170), który prezentuje historyczny rozwój tzw. *Claviorganum* łączących cechy dawnych instrumentów klawiszowych (klawesyn, szpinet, wirginał, klawikord) z klawiszowymi aerofonami (portatyw, pozytyw, regał). Najważniejszym niewątpliwie artykułem tego numeru jest pogłębione teologicznie, historycznie i kulturowo rozważanie F.K. Prassla o tekstach pieśni i wykorzystywanych w nich perykop biblijnych (*Political correctness in der Liturgie? Vom Ymgang mit schwierigen Gesängen und Perikopen*, s. 158–166). Autor podejmuje tu następujące, główne wątki: *Wer ist Israel? Der Gegriff „Israel“ in Liedern und Gesänge; Psalmen in der Liturgie, ihre Funktion und Interpretation; Der Fronleichnamshymnus Pange lingua des Thomas von Aquin*.

Ostatni numer rocznika 2004 rozpoczyna artykuł wstępny G. Pintera wzywający do pielęgnowania okresu adwentu (*Advent soll Advent bleiben!*, s. 220). Kolejny tekst stanowi kontynuację tematyki związanej z pracami nad nowym śpiewnikiem liturgicznym (J. Trummer, *Perspektiven für das neue Gebet- und Gesangbuch. Wegbegleiter für eine Kirche im Umbruch?*, s. 221–223).

Pozostałe artykuły, o charakterze muzykologicznym, dotyczą kwestii pisowni i realizacji przednutek w dziełach klasyków wiedeńskich (Peter Hrcirik, *K(l)eine Not mit kleinem Noten! Überlegungen zur Ausführung der Vorschläge in klassischer Kirchenmusik anhand diskussionswürdiger Fallbeispiele aus Werken Mozarts, Michael Haydns und Schuberts*, s. 224–230) oraz pielęgnowania religijnej kultury muzycznej w XVII- i XVIII-wiecznych austriackich klasztorach Zakonu Sług Maryi, zwanych popularnie serwitami (Franz M. Weiss OSM, *Zur Praxis des Liturgiegesangs in den österreichischen Servitenklöstern der Deutschen Observanz im 17. und 18. Jahrhundert* (s. 231–232). Ponadto przypomniany został mało znany twórca neapolitańskiej muzyki kościelnej — Giovanni Salvatore (1610– ok. 1688), głównie w kontekście jego zasług dla wprowadzania zaleceń odnowy (reformy) trydenckiej (Antonio Caporaso, *Giovanni Salvatore. Ein neapolitanischer Kirchenmusiker zur Zeit der katholischen Erneuerung nach dem Tridentinischen Konzil*, s. 233–234). Całość uzupełnia wspomnienie zmarłego 31 marca 2004 r. prof. dr. Luigiego Agustoni — liturgisty, muzykologa, organisty i dyrygenta, niezwykle zasłużonego dla badań nad chorałem gregoriańskim (przez szereg lat był prezesem *Associazione Internazionale Studi di Canto Gregoriano*), doktora *honoris causa* Papieskiego Instytutu Muzyki Sakralnej (F.K. Prassl, *Luigi Agustoni zum Gedenken*, s. 234–236).